Martinus

A Szombathelyi Egyházmegye havilapja

XIII. évfolyam 6. szám
2020. június
Ára: 220 Ft

www.martinus.hu

TRIANON 100

1920. június 4.

Trianon 100 - Egyházmegyénk és a békeszerződés

A trianoni döntés a Szombathelyi Egyházmegyét is súlyosan érintette: több km²-nyi terület, több százezer ember került más országokhoz. Hogyan élték meg az elcsatolást az emberek? Hogyan próbálták megakadályozni a döntést az Egyházmegye vezető emberei? Erről kérdeztük Dr. Schmidt Péter történészt, művészettörténészt (Budapest Galéria), a téma kutatóját.

A korabeli sajtóból mi tűnik ki: menynyire vélték véglegesnek az emberek a trianoni döntést, az ország feldarabolását? Számítottak arra, hogy ez megváltoztatható vagy egyáltalán elkerülhető?

Pozsony város és egy sor elcsatolt település példája bizonyítja, hogy az érintett helyi lakosság eleinte egyáltalán nem gondolt végleges megszállásra, még a csehszlovák légió bevonulása után sem. Sokan naivan bíztak a Wilson által hangoztatott nemzeti önrendelkezés elvében és el sem tudták képzelni, hogy végleges impériumváltásra kerül sor. Míg a Felvidék esetében a tényleges katonai megszállás már 1919 elején bekövetkezett, addig a nyugati határszél még 1921. augusztus végéig a reguláris magyar haderő birtokában volt. Az osztrák karhatalom csupán novemberben tudott bevonulni, a nyugat-magyarországi felkelés miatt. Az Ausztriához került lakosság, mely döntő többségében németajkú volt – immár az I. világháborút követő osztrák és magyar békeszerződések aláírása után – sokkal jobban tisztában volt az új határok következményeivel. Az 1922/23-as végleges határkijelölés során tanúsított magatartásuk is ezt igazolta.

Hogyan érintette a trianoni döntés a Szombathelyi Egyházmegyét: területileg, lakosságszámban és hogyan érintette gazdaságilag?

A szombathelyi püspökséget területileg és népességet tekintve masszív veszteség érte az elcsatolásokkal: a Burgenlandi Apostoli Kormányzósághoz 1922-ben 57 plébánia került át 100.349 hívővel, 1923-ban pedig további 19 plébánia 67.281 hívővel a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz, pontosabban a későbbi maribori püspökséghez. Ez a plébániák számát tekintve kisebb veszteség volt, mint amit a Győri Egyházmegyének kellett elkönyvelnie (99), a hívek számát illetően viszont nagyobb: az északi szomszédnál ez a szám 144.983 főt tett ki.

Árnyalja a képet, hogy az Ausztriához csatolt részen az összlakosságban a protestánsok aránya helyenként meglehetősen magas volt (pl. evangélikusok Felsőlövő, Pinkafő és Gyanafalva környékén, reformátusok Felsőőrött), akik értelemszerűen nem számítottak az elcsatolt hívek közé. Ami a gazdaságot illeti, mint viszonylag kései alapítású püspökség (1777), a szombathelyi eleve nem rendelkezett nagy püspökségi birtokokkal, az elvesztett nyugati területek pedig kevésbé voltak fejlettek és jobbára falusias településszerkezettel bírtak.

A földrajzi határok megváltoztatása automatikusan magával hozta az egyházmegyei határok megváltoztatását is, az önálló püspökségek létrehozását?

Ami az önálló püspökség létrehozását illeti, a Szentszék malmai lassan őrölnek, ritkán hoz elhamarkodott döntést. Az egész versailles-i békerendszert meglehetősen szkeptikusan szemlélte és egyáltalán nem volt meggyőződve róla, hogy kiállja az idő próbáját. Ezt az óvatosságot az 1938 utáni újabb határmozgások visszaigazolták. Amikor Róma 1922 májusában létrehozta a Burgenlandi Apostoli Kormányzóságot, egy átmeneti intézkedést hozott. Tette ezt azért, mert kénytelen volt reagálni a megváltozott politikai határokra annak érdekében, hogy az elszakított terület pasztorális szempontból ne kerüljön veszélybe. Különösen az ottani katolikus iskolarendszer, mely épp ebben az időszakban bizonyos helyi osztrák politikai körök részéről komoly támadásoknak volt kitéve. Utóbbiakat egy, az államhatár túloldalára került magyar főpásztor nyilván kevésbé tudta volna kivédeni. Az apostoli kormányzóság provizórium volt és csupán 1960-ban vált Burgenland önálló püspökséggé, ami ellen anno Mindszenty bíboros, mint a magyar katolikus egyház feje, erélyesen tiltakozott a Szentszéknél.

A püspökség kései felállításához az is nagyban hozzájárult, hogy Sopron, az osztrák részről eredetileg kiszemelt székhely, 1921-ben Magyarországnál maradt. Ugyanakkor az apostoli kormányzóság viszonylag gyors életre hívása mégis egyfajta gesztus volt a katolikus Ausztria felé, hiszen 1922 májusában még nem állt az új végleges államhatár a Monarchia két vesztes utódállama között. Elég ha az 1923-as Pinka-völgyi határkiigazításra gondolunk, amikor egy sor település visszakerült Magyarországhoz.

Ebben az időben Mikes János volt az egyházmegye vezetője. Az Ön által írt egyik tanulmányból kiderül, hogy a püspök mind politikai, mind egyházpolitikai síkon harcolt pl. az Ausztriának ítélt területek megtartásáért. Ez mit is jelentett pontosan: kikkel egyeztetett a kérdésben és milyen lehetőségei voltak egy egyházi személynek egy politikai kérdés befolyásolásában?

A szakirodalom és az eredeti források alapján elmondható, hogy lényegesen aktívabb volt, mint északi szomszédja, az akkori győri püspök, Fetser Antal. A veszély, mely az egyházmegyéjüket fenyegette, közös volt, így természetesen együttműködtek. A magyar kormány volt az, amely – a bécsi nuncius tanácsára – arra bíztatta a két főpásztort, hogy járjanak közbe a Szentatyánál az egyházjogi elcsatolás ellen, amit ők meg is tettek.

A Szombathelyi és a Győri Egyházmegyék határainak változása

A fent említett nunciussal is levélkapcsolatban álltak, mert kezdetben (1920-ig) a magyar ügyekért is ő volt felelős. Sőt, Mikes püspök 1919. november közepén személyesen is Bécsbe utazott, hogy egyeztessen vele. Rajtuk kívül a szombathelyi főpásztor természetesen kapcsolatban állt az érintett magyar minisztériumokkal és a katonai szervekkel is. Utóbbiakkal viszont nem volt mindig teljesen felhőtlen a viszonya, mert olykor a helyi viszonyokat kevéssé ismerve tapintatlanul jártak el, ami a nyugat-magyarországi térség megtartása szempontjából kontraproduktív volt. Mikes püspök minden lehetőséget megragadott arra, hogy az álláspontját meghallják: 1921 márciusában a Das Neue Reich című osztrák keresztényszociális hetilapban terjedelmes cikket jelentetett meg, amiben az osztrák olvasóit arról próbálta meggyőzni, hogy miért nem érdemes Ausztriának bekebeleznie Nyugat-Magyarországot. De egyházjogi eszközöket is igénybe vett: egyik papját az osztrák csapatok bevonulása idején időlegesen kinevezte az egyházmegyéje burgenlandi részeinek püspöki helynökévé. A befolyásolás egy további eszköze a templomokban felolvasott püspöki körlevelek voltak, melyekkel azonban hosszútávon ellenkező hatást ért el: az osztrák hatóságok még inkább azon voltak, hogy megszüntessék a burgenlandi hívekre gyakorolt közvetlen befolyását.

Milyen reményekkel szállt síkra a trianoni döntés ellen Mikes püspök?

Ezzel kapcsolatban érdemes a főpásztort szó szerint idézni. Röviddel azután, hogy a nyugat-magyarországi kérdés aktuálissá vált, a győri püspöknek írt 1919. novemberi levelében abbéli reményét fejezte ki, hogy a nyugati részek elszakítása és a Sopron központtal tervezett osztrák egyházmegye úgyis csak „papíron maradnak". A világháború utáni anarchikus állapotok és a gyorsan változó forgatókönyvek miatt ezen nem is lehet csodálkozni. Abban végül is igaza lett, hogy soproni püspökség nem jött létre. De létrehoztak helyette mást. Nehéz megállapítani, hogy Mikes püspök optimizmusa és a céloptimizmusa mikor váltak el egymástól. De amikor 1923 júniusában – immár az állapotok véglegesedése után – nyilvánosan úgy nyilatkozott, hogy az év őszére, az osztrák-magyar államhatár visszakerül a régi helyére, az már inkább utóbbi kategóriába tartozott.

Mikes püspök a bérmaútjait is kihasználta arra, hogy a nyugat-magyarországi területek elszakítása ellen kampányoljon. Mivel tudta bátorítani az elcsatolt területeken élőket?

Éppen ezért mozgatott meg minden követ az osztrák kormány 1922-ben, nehogy betegye a lábát az egyházmegyéje Ausztriához csatolt részébe, hiszen éppen akkor zajlott az államhatár véglegesítése. Ezt végül a Szentszék útján érték el, mely Mikes püspököt „leállította". A Nyugat-Magyarország németek lakta vidékre tett két évvel korábbi, 1920 tavaszi bérmaútjával pedig „indirekte biztatást" adott ottani papjainak és híveinek, „hogy nem lesznek elszakítva Magyarországtól", ahogyan a vallás- és közoktatásügyi miniszternek írt egyik levelében fogalmazott. Ennyit számított a személyes megjelenése. Ami az elszakítás elleni érveket illeti, Mikes püspök több alkalommal is hangsúlyozta Ausztria akkori súlyos gazdasági helyzetét és bizonyos tekintetben Magyarországra utaltságát (pl. az élelmiszerellátás területén), amivel szintén befolyásolni akarta az érintett lakosságot.

Még nem beszéltünk az egyházmegye papságáról, amely nemzetiségileg szintén sokszínű volt. Ők - köztük a németek - mennyire voltak egységesek abban, hogy Magyarországhoz tartozzanak?

A nyugat-magyarországi papság jelentős hányada volt német vagy horvát nemzetiségű, bár a magyarok az ottani hívek számarányához képest valamelyest felülreprezentáltak voltak. A szombathelyi egyházmegye ottani lelkipásztorai közül csupán kettőről volt közismert, hogy Ausztria felé húztak, a többi vagy magyar érzelmű volt, vagy nem nyilatkozott meg. Erre Mikes püspök nagyon büszke volt. A Magyarországnál maradás pártolása sok esetben a neveltetésükből adódott, de politikai, ideológiai és gazdasági okai éppúgy voltak.

Mennyi pap maradt végül az elcsatolt területeken a hívek szolgálatára, és ők hogyan élték meg ezt az elszakítottságot?

Az osztrák szakirodalom szerint túl kevés, és a paphiánynak egyes szerzők szerint éppen az volt az oka, hogy Mikes püspök az elszakítást követően főképp fiatal lelkipásztorokat visszahívta a megmaradt magyar területekre. Ezt tételesen cáfolni tudtam. Sőt, 1922 után még ő „adott kölcsön" papokat a burgenlandi apostoli kormányzóságnak a helyzet orvoslására. A paphiánnyal kapcsolatban megjegyzendő, hogy egyes magyar érzelmű papokat éppen az osztrák hatóságok utasítottak ki, aztán voltak olyanok is, akik önként távoztak Magyarországra, de döntő többségük helyben maradt, – ami abszolút egybevágott a szombathelyi főpásztor szándékával. A papság egy része továbbra is tartotta vele a kapcsolatot az elcsatolást követően.

Mikes püspök mennyire volt csalódott, hogy erőfeszítései - pl. az Ausztriának ítélt területek ügyében - nem vezettek eredményre és végül 1922-ben megalakult a Burgenlandi Apostoli Kormányzóság?

Egyházmegyéje nyugati felének egyházjogi értelemben vett elcsatolása mélyen megbántotta, amit egyáltalán nem is leplezett.

Ahogyan a közvetlenül ezután kelt 1922. június 19-i püspöki körlevelében írta, különösen azt sérelmezte, hogy ennek kapcsán a Szentszék sem őt, sem pedig a két másik érintettet – a győri püspököt és a hercegprímást – előzetesen meg sem kérdezte.

Ön szerint napjainkban a magyar nemzettudatban mi a szerepe Trianonnak? Ez egy olyan kérdés, amit ma is gyásznak élünk meg, esetleg csak a politika fokozza az indulatokat, amikor erre az eseményre gondolunk, vagy napjaink emberét - 100 év távlatából - ez már lényeges kérdésként nem foglalkoztatja?

A Trianonhoz való hozzáállás alapvetően neveltetés kérdése. Szent István mondása találó: aki a múltját nem becsüli, az a jövőjét sem érdemli. Ezért fontos, hogy tisztában legyünk az akkori eseményekkel. Száz évvel a békediktátum után a határainkon kívül még több millió ember él, aki magyarul beszél, gondolkodik és érez, így a hazai politika őértük is felelősséggel tartozik.

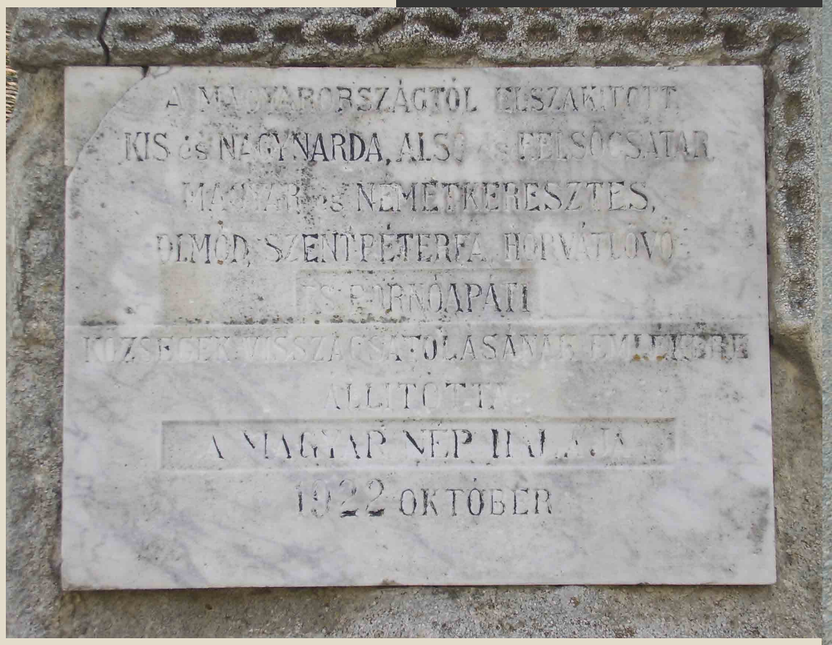

A pornóapáti Trianon Emlékmű felirata

Lássuk meg egymásban a testvért

Trianon Múzeum épül Rédicsen

Fontos-e manapság a Trianon emlékezet? Mi a tanulsága a meghozott politikai döntésnek? Hogyan érintette a zalai embereket a falvakat, családokat szétszakító határozat? Többek között ezekről a témákról is beszélgettünk Lendvai Zoltán rédicsi plébánossal, aki egy olyan múzeumot álmodott meg a zalai faluba, amelyben népünk 1000 éves történelmének egyik nagy tragédiája áll a középpontban.

Egy napsütéses, kissé szeles időben érkezem Rédicsre, a határ mellé. Nagyon nem öltöztem túl, amit rögtön szóvá is tesz Lendvai Zoltán atya, persze azzal a szeretettel a hangjában, amivel mindig is hallom beszélni, akármikor találkozunk. A Szentlélek templomban közösen imádkozunk, majd átsétálunk a múzeumnak helyt adó épületbe. A homlokzaton Nagy-Magyarország térkép, az elcsatolt részekkel, és egy Szent József kép, amelyen a Szent Család Őre Jézust tartja a karjában. Mint az interjúból kiderül majd: Szent Józsefnek fontos szerepe volt/van a múzeum létrejöttében. A munka az épületben serényen folyik: éppen a burkolással foglakoznak a szakemberek. Innen úgy látszik, minden sínen van, talán túl sok minden már nem is kell a befejezéshez, de Zoli atya hangsúlyozza: "Még csak az építkezés elején vagyunk. Szent József csodája, hogy a trianoni határon, itt Rédicsen egy Trianon Múzeumot építünk. Van egy revíziós templom is a plébániám területén. Ugyanis olyan kegyetlenül, igazságtalanul húzták meg a trianoni határt, hogy a Hetési falvakat kettévágták. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy 23 évvel ezelőtt kerültem ide Rédicsre. Mindjárt az első héten átmentem az elcsatolt területekre, most Szlovéniának hívják ezt a részt. Az ottani plébánosokkal összebarátkoztam, megismertem a híveket. És azt látom, hogy a határ túloldalán élők maradtak a falvakban, míg nálunk a határsáv miatt, mivel sem munkahelyük nem volt az embereknek, sem építési engedélyt nem kaptak, ezért elnéptelenedtek. A fiatalok vagy Lentibe, vagy Zalaegerszegre, vagy Budapestre, Pécsre szóródtak szét. Ez az 5 falu - Gáborjánháza, Bödeháza, Szentistvánlak, Zalaszombatfa, Szíjártóháza - annak idején templom nélkül maradt. A gáborjánházi templom tornya alatt márványtábla őrzi, hogy miért épült ez a templom.

„Az ősi lendvavásárhelyi plébániatemplom helyett, amelyet Trianon elszakított, épült ez a templom az elárvult öt község hívei számára, hogy benne az ép Magyarországért is feltörő imákat meghallgassa a magyarok Patrónája ".

Egész Zala vármegye összefogásával építették ezt a gáborjánházai templomot az 5 elárvult templom nélkül maradt község számára. A múzeum ötlete akkor született meg, amikor meghívtak Várpalotára, a Nepomuki Szent János Katolikus Általános Iskolába. Ott láttam néhány iránymutató táblát "Trianon Múzeum". Azonnal megkértem az iskola igazgatóját, hogy segítsen, hogy megnézhessem. És bár akkor zárva volt a múzeum, nekem kinyitották, körbevezettek. És akkor egy szikra gyulladt a szívemben, hogy a trianoni határokra is kellene ilyen múzeumokat építeni: a Felvidék, Erdély, a Délvidék felé, ide a horvát-szlovén határra, és Ausztria felé is. Nem lázító szándékkal, hanem kihangsúlyozva azt, hogy egy ilyen csapást, TRAGÉDIÁT nem sok nép bírt volna ki. Szeretek utazni a Felvidéktől Délvidékig, Kárpátaljától Muravidékig jártam Milánóban, de a kanadai magyarok is meghívtak, és mindenhol azt láttam, az elcsatolt területekről származó emberektől azt hallottam, hogy a magyarok az elcsatolt területeken jobban megmaradtak magyarnak, mint mi itt Kis-Magyarország területén. Ez a centenárium számukra biztos fájdalmasabb. Én azt gondolom, hogy ezt az évfordulót csak átimádkozni lehet. Kb. úgy mint egy születésnapon, kerek évfordulón, ahol hálát adunk, hogy ezt is kibírtuk, túléltük. Visszatekintve látjuk, hogy mennyi munka, mennyi áldozat fért bele ebbe a rövid időbe. A szeretet tüzét az áldozat táplálja. Szenvedés nélkül nincs áldozat, áldozat nélkül nincs szeretet. És ha az ember, a család életében ez így működik, akkor édes, magyar népünk életében is így van. Szent József támogatása, Szent József támogatása, Szent József támogatása! Ez a három kell! Várjuk az egyházmegye anyagi támogatását is, hiszen Szent József az Emberi Erőforrások Minisztériumából már küldött 20 millió Forintot. Köszönet és hála a hathatós segítségért! Jó volt egyébként visszatekinteni az elmúlt 4-5 évre, mióta kipattant a szívemből ez a gondolat. Szinte mindenki őrültnek tekintett. Ehhez képest, mivel Szent Józsefre bíztam az építkezést, ő elintézte, hogy találjak olyan jószándékú, segítőkész embereket a legmagasabb szinten is, akik anyagilag is támogatják ezt a nemes magyar ügyet.

Hogy látja: ma Magyarországon mennyire fontos a társadalom, köztük is a fiatalok számára Trianon? Fontos egyátalán még nemzetünk e sorstragédiája?

A történelem az élet tanítómestere. Azért fontos történelmet tanulni, hogy abból profitáljunk. Egyátalán nem lázító jelleggel akar ez a múzeum működni, hanem a szomszédos népekkel egyetértésben, egymásban testvért látva. Arra szeretné felhívni a figyelmet, hogy mi volt ennek a döntésnek az oka, a kiváltó körülményei, hiszen ez egy hosszú folyamat volt, és hogyan reagáltak erre akkoriban az emberek. A tervünk például, hogy bemutatjuk miként léptek fel a döntés ellen az akkori püspöki kar tagjai. Csernoch János volt akkor az esztergomi érsek. Ő a síremlékével mindent elmondott Trianonról: amit itt a földön elvesztett, azt az égben imádkozva kéri vissza. De az akkori püspökök, köztük Mikes János szombathelyi püspök sem tudtak a döntésbe belenyugodni. Még 1923 után is írtak az elcsatolt területekre körleveleket, hiszen a Vatikán nem lépett ebben az ügyben: elnapolta a kérdés rendezését és nem rendezte az egyházmegyék határait. Arra próbálom nyitogatni az emberek szemét, hogy szeressék a népünket. Mert hálásnak kell lennünk azért, hogy édes magyar népünk ennyit kibírt. Hogy a mai fiatalok mit tudnak az egészről? Többet, mint mi. Amikor mi gyerekek voltunk, akkor Trianonról nem lehetett beszélni. A történelemtanár egyáltalán nem beszélt nekünk erről, tabu volt. Most ahhoz képest sokkal többet lehet beszélni. Nézzük meg például. az autókon a jeleket: hány Nagy-Magyarország képet lehet látni.

Mit láthatunk majd a múzeumban?

Az épület, amit megvásároltunk a templom mellett, valamikor bolt volt. Az álmunk? Az elcsatolt területeken élőket tartom célközönségnek. Amikor egy-egy busszal megérkeznek, akkor mindjárt feltűnik nekik, hogy a kütyüik, telefonjaik lefagynak, illetve csak trianonos dolgok jönnek be rajta: csak azt látják majd, amit a vetítésen is látni lehet. A legmodernebb eszközökkel szeretném a fiatalokat néhány percre visszarepíteni a múltba, hogy milyen volt ez a tragédia, s az emberek ezt hogyan viselték.

3D vagy 4D mozi volt az álmom, de ez rengeteg pénzbe kerülne, megvalósíthatatlan. De így is lesznek vetítések. Pl. hőlégballonnal szállnánk fel, hogy láthassuk felülről a tájat. Akár az elcsatolt területeken, hogyan maradtak meg a székelyek magyarnak. Vagy az Őrvidéken hogyan vesztették el jónéhányan a magyar identitásukat, mivel az osztrákoknál jobban ment a soruk. Vagy látjuk, hogy Kárpátalján mennyit szenvedett népünk azon része, akiket oda sodort az élet. Vagy a Délvidéken mennyit küzdenek az emberek ma is. A Múzeum falain pedig okostáblákat helyezünk el: ezeken nem csak térképek jelennek meg, amiken az országhatár változását követhetjük nyomon , vagy a népességet, de láthatjuk, ahogy vonatra rakják az embereket a kitelepítések során. Aztán lesznek rövid filmek, amikben az idősek beszélnek arról, hogy ők mit is tanultak egykor Trianonról az iskolában. Pl. őket még megtanították szabadkézzel lerajzolni Nagy-Magyarország térképét, fel tudták sorolni az elcsatolt nagyvárosokat. Szóval kezd alakulni, hogy mi is lesz itt látható pontosan, de továbbra is Szent Józsefre bízom, hogy olyan jószándékú és segítőkész embereket küldjön, akik segítik ennek az álomnak a beteljesedését.

A múzeum hivatalos neve Trianon és Gördeszka Múzeum. Milyen szerepe lesz itt a gördeszkának?

A magyarság és a sport szeretete összetartozik. Ha jobban meggondoljuk, sehol a közelben nincs gördeszka múzeum, főként nem egyházi. A gördeszkáim 90%-át egyházi események: pl. keresztelők, esküvők alkalmával kaptam. Mivel nem iszom alkoholt, ezért arra kértem mindig azokat, akik valamivel kedveskedni akartak nekem, hogy hozzanak gördeszka kerekeket, amiket elkoptathatunk a gyerekekkel. És így legalább kölcsönbe is tudok adni néhány gördeszkát a gyerekeknek. Visszatérve a kérdésre: itt, aki egy gördeszka múzeumot akar megnézni, egy komolyabb témával is találkozik, a magyar történelmünk egy tragédiájával. Aki pedig eljön Trianonról gondolkodni, elgondolkodhat, hogy miért egy sportos plébános ötlete volt, hogy egy ilyen szent és magyar dologról is szóljon ez az épület.

Gáborjánháza
Nagyboldogasszony-templom
Épült: 1927 - 1934

Hogy halad a múzeum építése? Mikor nyílhat meg a látogatók előtt?

A rendkívüli helyzet miatt még legalább egy év, mire elkészül. Attól is függ persze, hogy mennyi jószándékú ember lesz, aki támogatja az ügyet. És nem is az épület talán a legfontosabb. Ennél lényegesebb, hogy a kiállítás szakmailag is magas szintű legyen. Ezért kértem segítséget többek között a Hadügyminisztériumtól, az Egyházmegyei Levéltártól a tárlat kialakításához, hogy létrehozzunk egy olyan helyet, ahol visszatekinthetünk a trianoni döntésre és megérthetjük, hogy bár fájdalmasak voltak ezek a dolgok, de az igazán értékes dolgok azok nehezek.

Az épülő rédicsi Trianon Múzeumot az alábbi formában támogathatják:

GÖRDESZKÁS PAPPAL
A TRIANONI HATÁROKON ÁT
ALAPÍTVÁNY

Számlaszám: 11749022-21-439360

A restaurátorok:
Tarr György és Kisterenyei Ervin

A 24. órában voltunk

Megújul a Püspöki Palota dísztermének mennyezeti freskója

Bizonyára sokan jártak már a Püspöki Palotában. Biztos, hogy az egyik maradandó élményt azok a gyönyörű művészeti alkotások jelentették, amik közül is kiemelkedik a díszterem mennyezeti képe, Franz Anton Maulbertsch munkája. Ezekben a hónapokban is zajlik a freskó restaurálása és más, a kép állagának, megmaradásának biztosítását jelentő beavatkozások elvégzése. Ezekről beszélgettünk a munkákat végző Tarr György és Kisterenyei Ervin restaurátorokkal.

Mit tudhatunk a képet készítő művészről és a készítés körülményeiről?
Tarr György: A díszterem képe 1783 őszén készült. Festője az a Franz Anton Maulbertsch volt, aki a közép-kelet-európai festészet legnagyobb alakja a 18. században. 1724-ben született, járt a bécsi művészeti akadémiára és egész életében büszkén viselte a Pictor Academicus jelzőt. Munkásságát az egész Monarchiában nyomon követhetjük, csak Magyarországon több mint 10 helyen dolgozott templomokban, érseki és püspöki rezidenciákban. A szombathelyi Püspöki Palota dísztermében festett mennyezeti képe az egyik legjelentősebb, legismertebb munkája. A kép egy korszakváltás határán készült, amikor Maulbertsch művészete a rokokóból a neoklasszicizmus irányába fordult. Ezt a megrendelést Szily Jánossal, az egyházmegye első püspökével való ismeretségének köszönhette, akivel még győri őrkanonok korában került kapcsolatba. Szily püspökké való kinevezése után, az 1770-es évek végén megkereste és felkérte a díszterem és a magánkápolna festészeti munkáinak elvégzésére. Évekig folytak a tárgyalások. Azt sajnos nem tudjuk, hogy a díszterem mennyezeti festményével kapcsolatban Szily püspöknek milyen elvárásai voltak, milyen tervek készültek, ezekről ugyanis dokumentumok nem kerültek elő. Ezért úgy gondoljuk, hogy szóban állapodtak meg. Nehéz ezt elképzelni akkor, ha tudjuk, hogy Szily püspök még a legkisebb kívánságait is írásban jelezte az építők, kivitelezők felé más esetekben.

Mikor készült a kép és a készítés technikájáról mit tudhatunk?
T.GY.: A festmény 1783 októberében készült el, egy hónap alatt. Azt tudjuk, hogy nem egyedül dolgozott Maulbertsch. Az architektúra festőjét August Rummelnek hívták, és volt két segédje: Johann Meidinger és Martin Michl. Így négyesben festhették meg ezt a gyönyörű képet. Kétfajta eljárással készült. Egy része ún. al fresco módszerrel, amikor nedves vakolatra festett a mester. Ezt a gyakorlatban úgy kell elképzelni, hogy a kőműves 1-1,5 m^2-nyi vakolatot felhelyezett, elsimította, de már mögötte volt a mester és már festette is a kompozíciót, a jelenetet. Addig tudott dolgozni, míg a mészpáncél meg nem száradt. Így készültek a figurális részek. Maulbertsch ráadásul – miután megszáradt a mész – még vastag mészhurkákat is felrakott, így jobban kiemelt egyes részeket, mintha egy 3D-t alkotott volna. A többi, pl. a látszatkupola, a sarkokban ábrázolt architektúrális részek szekkó technikával készültek, tehát száraz mészfelületre dolgoztak a mesterek.

Miért kellett a képet restaurálni?
T.GY.: Ahogy korábban is említettem a kép 1783-ban készült, ún. csapos gerendafödémre. És ezek a gerendák az idők folyamán megereszkedtek és eróziós károsodás érte őket, elsősorban beázásra gondolok. Ennek következményeként a freskó megrepedt, szétrepedezett, leszakadt, megsüllyedt. Néhány helyen belejavítottak, átfestették. Szóval összetett problémát jelent a restaurálás, hiszen mindezeknek a hibáknak a javítását is el kell végeznünk ahhoz, hogy megőrizzük a festményt újabb 100 évre. A munkába bevontam Kisterenyei Ervin kollégámat is. Vele már dolgoztam együtt korábban a vasszécsenyi kastélyban, ahol hasonló módszert választottunk a felmerülő problémák orvoslásában.

Mindez azt is jelenti, hogy a 24. órában került sor a restaurálásra?
T. GY.: Igen, lehet azt mondani, hogy a 24. órában voltunk.

Milyen technológiával sikerült a restaurátori munkát ebben a szakaszban úgy elvégezni, hogy a kép további sérüléseket nem szenvedett?
Kisterenyei Ervin: Amit fontos megjegyezni elöljáróban, hogy a díszterem esetében nem épített boltozatról van szó, hanem egy sík mennyezetről, ami egy ívelt felülettel, ún. holkerrel kapcsolódik a koronázó párkányhoz. A képet csapos fagerenda födémre helyezett nád stukatúra vakolatra készítették. A födémet általában 25-30 cm vastag, 20-40 cm széles és jelen esetben több mint 12 méter hosszú, egymás mellé fektetett gerendák alkotják. Azért hívják csapos fa gerendafödémnek, mert egymáshoz keményfa csapokkal vannak rögzítve. Ez adja a sík mennyezetet. Ennek lezárása a négy oldalon egy íves, 90 cm átmérőjű, ún. holker. Erre a sík felületre hordják fel a kétrétegű nádazatot amelyek drótszállal és kovácsoltvas szögekkel vannak felerősítve, és erre teszik rá a kétrétegű vakolatot. Ez egy nagyon könnyen előállítható és tetszetős technológia, de magában hordozza a sérülékenységét. Emiatt is lehet, hogy a kép elkészülte után 100 évvel már komoly beavatkozásokat kellett végezni. Egyrészt a 12 méteres gerendák önsúlyuknál fogva meghajoltak, különböző mértékben. És nyomták lefelé a rideg vakolat szerkezetet, kezdett megrepedezni a felület és természetesen a kép is. És alig 100 évvel a kép elkészülte után, egy nagy feszítőművel igyekeztek a gerendák mozgását megakadályozni. De csak minden harmadik gerendát fogták meg, többé-kevésbé abban a helyzetben, ahogy akkor volt. Viszont a többi gerenda süllyedt tovább és fokozta a nádstukatúr szerkezet besüllyedését. Egyes helyeken elérte a 15-20 cm-t a belógás. Az egész szerkezet megerősítése technológiai dolog. Nem elég, hogy a beázás következtében korrodálódott a gerenda, a süllyedés miatt vitte a képet, de ami a gerendák közé por, kosz, szennyeződés, homok behullott, az is tovább nyomta a nádstukatúrát. Hogy ez nem kevés, az nekünk is akkor derült ki, amikor a padláson 1,5 m^3 port és törmelékanyagot takarítottunk ki. Éppen emiatt az első lépés a gerendázat és a hézagok kitisztítása volt, odáig, hogy már látható volt a nádstukatúr szerkezet, amire a kép készült. A tiszta felületet akrilgyanta oldattal megerősítettük. Ez egy szigetelőréteget is képez a szerkezeten belül. Ezután foglalkoztunk a mennyezeti kép besüllyedt részeivel. Itt azt kellett elérnünk, hogy képlékeny legyen a vakolat, így úgy tudjuk visszanyomni a besüllyedt részeket, hogy tovább ne repedjen, sérüljön a vakolat és ezzel persze a kép. Ennek lényege, hogy a már előkonzervált felületet puhító anyaggal kezeltük, így könnyen kezelhetővé, kvázi hajlékonnyá vált a vakolat. Így törés nélkül vissza lehetett az eredeti állapotába préselni a vakolatot. Elméletileg csavaros megoldással is helyre lehetne állítani a felületet, de egy korábbi munka során rájöttünk, hogy nem ez a legjobb megoldás. Helyette faléceket alkalmazunk, amivel visszanyomtuk a jelenlegi gerendázat alsó síkjába a mennyezetet. Ezzel a néhol 20 cm-es belógást, max. 3-4 cm-esre sikerült visszaszorítani.
A gerendázaton változtatni nem lehet, tehát teljesen síkba nem lehet visszahelyezni. Sőt, a jelenlegi állapotukban kell rögzíteni őket, hogy a további mozgást megakadályozzuk. De ez már a statikusok dolga lesz. Miután a gerendázat tisztítása, a kép alátámasztás megtörtént, a gerendázat felől ragasztókeveréket öntöttünk be, ami az elvált gerendarétegek alá folyt és ezzel rögzítettük a stukatúrát a gerendákhoz.

Így a kép rongálása nélkül sikerült megmentenünk azt az utókornak.

Mi lesz a következő lépés?
T. GY.: A következő lépés az esztétikai helyreállítás lesz: a repedések optikai, szerkezeti eltüntetése. A freskó tisztítása, konzerválása megtörtént, így a kép felfrissült. De a beázás foltok és az egyéb hiányosságok pótlását még el kell végezni.

Beszéltünk arról, hogy újdonságok is előkerültek a képek tisztítása során. Mik voltak ezek?
T. GY.: Pl. az új kor eljövetele jelenetben, a pogány római katonákat elkergető szűz feje mellett egy ún. pentimento látható. Ez azt jelenti, hogy a festő megfestette az arcát az alaknak, de valamilyen oknál fogva visszabillentette a fejét. Ez vagy kompozíciós kényszer volt, vagy nem tetszett neki. A tisztítás során előjött az aláfestés, amit meghagyott. Ez vagy szándékos, vagy nem, erre nem tudjuk a választ. A másik érdekesség ugyanehhez a jelenethez kapcsolódik, a mennyezet íves felületén látható részeken. Az 1893-as javítás során az itt található képrészletet átfestették. Akkor úgy döntöttek, hogy egy vörös lobogót festenek a térdelő figura lábaihoz. A mostani tisztítás viszont előhozta az eredeti részeket: az áldozati bárány fejét, nyakát, törzsének egy részét, egy pajzsot, egy kékes drapériát és egy másik figurát, amely belekapaszkodik a motívum keretelésébe. Ezek szenzációk. Emellett megtaláltuk Maulbertsch előrajzait, tehát a mester bizonyos helyeken a félig nedves vakolatra előrajzolta a kompozíció egy részét. Én nagyon bízom benne, hogy 2020 augusztus végére be tudjuk fejezni a restaurátori munkát.

Vasárnapi gondolatok

2020.06. 07. - Szentháromság vasárnapja
2Kor 13, 11 – 13.
Testvéreim!
Örvendjetek és tökéletesedjetek! Buzdítsátok egymást, éljetek egyetértésben és békében! Akkor veletek lesz a szeretet és a béke Istene. Köszöntsétek egymást szent csókkal. A szentek mind köszöntenek titeket.
Urunk Jézus Krisztus kegyelme, Isten szeretete és a Szentlélek közössége legyen mindnyájatokkal!

Mindennapi feladat

Szentháromság vasárnapja van, a háromszemélyű egy Istent ünnepeljük, aki folyamatosan munkálkodik az emberek üdvösségén, a mi üdvösségünkön. Szent Pál apostol a korintusiakhoz írt második levelének záró soraiban meghív mindnyájunkat a szeretet munkálására.
Akkor van értelme a napunknak, ha reggel már tudjuk, hogy miért, kiért kelünk fel. Üdvös lenne, ha egy nap kezdetén nem csak, az ügyes-bajos teendőinket gondolnánk át; hanem készen lennénk arra, hogy mindennapi feladatként megéljük az Apostol szavait is:
Örvendjetek! – Új nap. Az Isten ajándéka. Új lehetőség, hogy észrevegyem, és megtegyem a jót!
Tökéletesedjetek! – Tisztának maradni a világ szennyétől! Mi az, ami még elválaszt Istentől?
Buzdítsátok egymást! – Megköszönni, hálásnak lenni mindenért! Megdicsérni, elismerni, bátorítani a másikat!
Egyetértésben és békében élni! – Isten nagy családjába tartozik minden ember! Egy család vagyunk! A béke, az egyetértés megtörhet, de akarom-e helyreállítani? Akarok-e megbocsátani és irgalmasnak lenni?
Ha ezekre figyelünk, mint mindennapi feladatra, egyre inkább megtapasztaljuk, hogy velünk van a szeretet és a béke Istene.

2020.06.14. – Úrnapja MTörv 8, 2-3. 14b- 16a
A negyvenéves pusztai vándorlás után Mózes így beszélt a néphez: Gondolj az egész útra, amelyen az Úr, a te Istened negyven éven át vezetett a pusztában, hogy megsanyargasson, próbára tegyen, megvizsgálja a szívedet, vajon megtartod-e majd parancsait vagy sem. Sanyargatott és hagyta, hogy éhezz, aztán mannával táplált, amelyet nem ismertél és atyáid sem ismertek, hogy megtudd: nemcsak kenyérrel él az ember, hanem mindazzal, ami az Úr szájából származik.
Ne felejtsd el az Urat, a te Istenedet, aki kihozott Egyiptom földjéről, a szolgaság házából, átvezetett a mérges kígyók és skorpiók lakta nagy és félelmetes pusztán meg a víztelen sivatagon. A kősziklából fakasztott vizet neked, a pusztában pedig mannával táplált, amelyet atyáid sem ismertek.

Úton lenni…..

Negyven éves pusztai vándorlás van a nép háta mögött. Ez a választott nép története, de mindenkinek külön-külön személyes története is. Hallottuk: tele veszélyekkel, félelmekkel, hűtlenséggel, nehézséggel, Isten ígéretével és gondviselésével.
Ez a történet az én személyes történetem is. Isten kihívott Egyiptomból, a bűn fogságából. Krisztusban, a lelki sziklában, a keresztség vizében megkeresztelkedtem. Az út során pedig az égi manna, az Oltáriszentség táplál és ad erőt. Így haladok az ígéret földje, a mennyek országa, az örök élet teljessége felé.
Aki egyszer útnak indult, akinek céljai, célja van, az nem tekintget hátra. Nem vágyódik vissza a múltba; nem hagyja, hogy a múlt bűnei elszomorítsák, megbilincseljék. Viszont nem is ábrándozik, álmodozik, és így elbódítva magát a ma kicsúszik a kezéből. Ellenkezőleg a jelenben él! A jelenben, amely a múltban gyökerezik, de benne van a jövő ígérete és reménye is. A jelenben, mert Isten léte is örök jelenlét, így az ember mindig most tud találkozni az Ő kegyelmével.
Járjunk az Úton, Krisztus nyomában! Erősödjünk és gyógyuljunk az Ige és az Oltáriszentség által. Így minden megadatott, hogy utunk sikeres véget érjen.

2020.06.21. - Évközi 12. vasárnap Mt 10, 26 – 33.
Abban az időben Jézus ezt mondta apostolainak: Ne féljetek az emberektől! Nincs rejtett dolog, amelyre fény ne derülne, sem titok, amely ki ne tudódnék. Amit én sötétben mondok nektek, azt ti mondjátok el világosban: és amit fülbe súgva hallotok, hirdessétek a háztetőkön!
És ne féljetek azoktól, akik a testet megölik, de a lelket nem tudják megölni. Inkább attól féljetek, aki a lelket is, a testet is a pokolba taszíthatja.
Egy fillérért ugye két verebet adnak? És mégsem hull a földre egy se közülük Atyátok tudta nélkül? Nektek pedig minden szál hajatokat számon tartják! Ne féljetek hát: sokkal többet értek ti a verebeknél! Ha valaki megvall engem az emberek előtt, én is megvallom őt Atyám előtt, aki a mennyekben van. De ha valaki megtagad engem az emberek előtt, én is megtagadom őt Atyám előtt, aki a mennyekben van.

Meghalni és mégis élni

Jézus, mielőtt elküldi a tizenkettőt, tanítja őket, felkészíti őket a feladatra. Jézus pontosan tudja, hogy az induláskor mi van a szívükben: félelem, bizonytalanság, önbizalomhiány. Hasonlóképpen, nem is egyszer, mi is átéljük kicsinységünket, elégtelenségünket egy nem várt nehézség alkalmával; egy nagy döntés, elköteleződés, feladat vállalásakor.
Jézus minket is bíztat: Ne féljetek! Ne aggódjatok! Ne legyetek kicsinyhitűek! Veletek leszek!
Az biztos, hogyha Őt üldözték, minket is üldözni fognak. Az igaz szereretnek, az igaz szónak mindig ára van, mindig áldozattal jár. Miközben végezzük a mindennapi munkánkat; a szeretteinkért, a ránk bízottakért élünk-halunk, testünk elfárad, szép lassan felemésztődik. Azonban lelkünk egyre egészségesebb, fiatalabb lesz. Ne féljünk hát az áldozatoktól, a szereret-haláltól! Féljünk inkább a lélek halálától! Kerüljük a bűnt; ne álljunk szóba a gonosz lélekkel; ne hagyjuk, hogy közömbösségbe, középszerűségbe, túlzott önszeretetbe süllyedjen életünk! Higgyünk Krisztusban! Benne, aki föláldozta önmagát értünk! Benne lehetünk bátrak és erősek! Mondjunk bátran igen-t az igaz szeretetre és határozott nem-et a rosszra, a bűnre!

2020.06.28. - Évközi 13. vasárnap Mt 10, 37-42.
Abban az időben Jézus ezt mondta apostolainak: Aki apját vagy anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám. Aki nem veszi föl a keresztjét és nem követ engem, nem méltó hozzám. Aki megtalálja életét, elveszíti azt, de aki értem elveszíti életét, megtalálja azt.
Aki titeket befogad, engem fogad be, és aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött. Aki befogadja a prófétát, mert próféta, az a próféta jutalmát kapja. És aki az igazat befogadja, mert igaz, az az igaznak jutalmát kapja.
S ha valaki csak egy pohár friss vizet ad is e legkisebbek egyikének azért, mert az én tanítványom, bizony mondom nektek, nem marad el a jutalma.

Szeretve lenni és szeretni

Az embert az Isten közösségre teremtette. Közösségre magával és a felebarátaival. Meghív arra, hogy hagyjuk magunk szeretni Őáltala és mások által; és mi is megtanuljuk észrevenni és szeretni őt a másik emberben.
Hagyjunk magunk szeretni! Elfogadni a szeretetet nehezebb, mint szeretetet adni. Ilyenkor be kell látnunk törékenységünket, amivel nem jó szembesülni. Be kell látnunk, hogy rászorulunk a másik segítségére; hogy önmagunkban nem vagyunk elegek. Egy bölcs lelkipásztor mondta, hogy az már egy nagy dolog, ha tudunk segítséget kérni; ha nem szégyelljük bevallani gyengeségünket és elfogadjuk a másik segítségét. Mi több, ha hagyjuk, hogy befogadjanak, szeressenek, segítsenek; alkalmat adunk arra, hogy jótevőink általunk magát az Urat szeressék, fogadják be életükbe!
Fogadjunk be másokat! Ennek a meghívásnak útjában állnak előítéleteink, közömbösségünk, gőgünk és önzésünk. Minden ember teremtettségénél fogva Isten képének hordozója. Bármilyen körülmények között, bármekkora bűnben is legyen valaki, akkor is sajátja ez az emberi méltóság, amely eltörölhetetlen. Ha eggyel a legkisebbek közül jót teszünk, magával Jézussal tesszük! Tanuljunk meg a másik emberért imádkozni, a másiknak jót akarni, a másikról jót mondani, a másikkal jót tenni!
Olyan jó, hogy minden ember egy csoda, egy ajándék, egy titok, amely arra vár, hogy szeressem és megismerjem.

Óra Krisztián atya

Dr. Németh Norbert

Római levél

Június a papszentelések hónapja

Júniusban meghívást kapunk arra, hogy papként a saját hivatásunkért Istennek hálát adjunk, laikusként pedig arra szólít ez a hónap, hogy imádkozzunk papjainkért és szent papi hivatásokért.

A pap úgy tekint magára, mint az Isten kezében felcsillanó meglepetésre, aki ajándék az egész egyháznak. A szenteléssel az Úr azt üzeni, hogy "*vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld*" (Mécs László).

A pap Isten embere, aki ha nem véti el a küldetését, akkor Isten jelenlétében él, és ebbe az isteni jelenlétbe, oltalmazó erőtérbe hívja meg a rábízott embereket is. A pap akkor tud és akar Isten jelenlétében élni, ha számára Isten a legfőbb Kincs, akinek közelsége az öröm, a béke és az erő forrása. A pap a Kincsre talált ember. Ám, aki Kincsre talál, az a Mindenségre talál rá és feladatot kap. Kincs nélkül koldusok vagyunk. Nem elég őrizni a Kincset, hanem meg kell osztanunk másokkal is. Az eredeti papot, az igazit a Filippi levél (2,6-11) szerint arról ismerjük fel, hogy szolgai alakot vesz fel, megalázza magát és engedelmes lesz.

Mit is akar a pap? Megosztani a Kincsét, Jézusát szolgálva másokkal. A pap feladata Jézussá lenni és közben áttetszővé válni. A papság sikere nem a külső teljesítménytől és az érdemektől függ. A papság eredményessége nem az anyakönyvekben és az irodákban fedezhető fel, hanem a szívekben, először a pap szívében, majd a rábízottakéban.

Télen a vonatnak és a busznak az ablakát szoktuk lehelni, hogy lássuk, hol járunk. A papszentelés is egy óriási lehelés, hogy bennünk, papokban Krisztust észrevegyék az emberek (áttetszővé válni), és nem pusztán csak annyit kéne meglátni a papban, hogy ez is egy ember. Áttetszővé válni csak az képes, aki eleven kapcsolatban marad az Istennel, és tudja, hogy ezt a kapcsolatot a bűnbánat restaurálja a szentgyónásban.

Minden szentmisében, amikor a kenyeret és a bort Krisztussá változtatja át a pap, ő maga is Krisztussá alakul, mint az ő teste. Az igazi szentmise nem pusztán a korporálén történik, hanem a pap szívében és teljes életében is. Bárcsak mindig tudatosodna ez bennünk, papokban! Imádkozzunk papjainkért és papnövendékeinkért, hogy mindig tudtában legyenek, mire hívta őket az Isten!

Köszöntjük egyházmegyénk jubiláns papjait!

Ebben az évben is egyházmegyénk több papja ünnepli szentelésének kerek évfordulóját.

60. évforduló

Horváth József

Kovács Miklós

50. évforduló

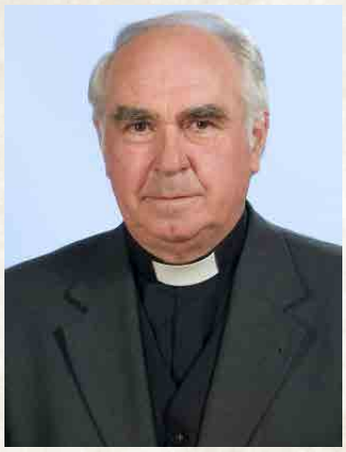

Burusán József

Császár Gyula

Ódor Imre

25. évforduló

Császár István

Isten áldása kísérje lelkipásztoraink áldozatos munkáját!

Martinus www.martinus.hu a Szombathelyi Egyházmegye havilapja

Főszerkesztő: Molnár Péter ● **Szerkesztők:** Déri Péter, Fábián Tamás, H. Pezenhófer Brigitta, Kovács József, Dr. Kürnyek Róbert, Molnár Péter, Salamon Viktória● **Nyomdai kivitelezés:** Yeloprint Kft. ● **Kiadó:** Martinus Könyv-és Folyóirat Kiadó (9700 Szombathely, Berzsenyi Dániel tér 3.) ● **Telefon:** 94/513-191 ● **E-mail:** info@martinuskiado.hu ● **Internet:** www.martinuskiado.hu ● **Felelős kiadó:** Dr. Perger Gyula ● **ISSN 2060-145X** ● Az újságban megtalálható cikkek a forrás megjelölésével szabadon felhasználhatók.